

VÝVOJ SÉMANTIKY SPOLEČNÉHO LEXIKÁLNÍHO ZÁKLADU ČEŠTINY, SLOVINŠTINY A RUŠTINY

Práce Galiny Shchelokovové šíří, hloubkou a ambiciózností svého záměru dalece přesahuje obdobná studentská díla, které se často omezují pouze na popis významových rozdílů podobných slov ve dvou slovanských jazycích ze synchronního hlediska. Cílem diplomantky bylo však tyto rozdíly nejen popsát, ale také objasnit příčiny jejich vzniku a způsob vývoje. Proto také oprávněně upřednostnila kvalitativní přístup před kvantitativním – za reprezentativní vzorek zvolila pouze 12 adjektiv, to však umožnilo jejich mnohem detailnější analýzu. Takto pojatý záměr od diplomantky vyžaduje prokázání kvalitních znalostí v oblasti historického vývoje všech tří zkoumaných jazyků, znalosti vývoje praslovanštiny, diplomantka mnohdy taktéž musela do svých analýz zařadit etymologické exkurzy až do indoevropského období. Pozitivně též musím hodnotit zařazení staroslověnských dokladů do analýzy jednotlivých lexémů, to se projevilo jako nezbytným krokem pro správné hodnocení sémantického vývoje ruštiny jako jazyka církevní slovanštinou silně ovlivněného.

Diplomantka nepochybně projevila svou erudici s takto mnohdy velmi komplikovanou problematikou pracovat, bohužel se však místy nevyhnula některým pochybením. Je jistě nutno vzít v úvahu, že čeština není mateřským jazykem autorky diplomové práce, mnohé jazykové nedostatky by se však určitě daly pečlivější korekturou odstranit. Místy jsou její formulace až nesrozumitelné: např. „*Wundt přišel do studia jazyka na základě...*“ (str. 13), „... *příčemž ruština naopak prokazuje konotaci zápornou na základě, předpokládáme, některých neřestných kvalit lidí, kteří tu výhodu dobývají...*“ (str. 33-34), „*I přesto, že se opíráme na verzi, která pokládá slovo za následek kontaminace „ani žádný“, neodmítáme možnost vzniku českého zájmena spojením ni-že-jedьнъ...*“ (str. 70). Patrně nepochopením originálu vznikl nesrozumitelný a nesprávný překlad citace: „*Od té doby, kdy se stal jazyk produktem duševního rozvoje národa, patří jeho zkoumání k psychologii, která jej ze své strany zahrnuje principy sémasiologie.*“ (str. 14); smysl originálu je však jiný: „*Since language is a product of mental activities, it is in Psychology that the principles of semasiology must be sought.*“ [Stern, 1965, 3]. Chyby vzniklé při přepisu znesnadňují srozumitelnost i citace na str. 54: „*Ide. preskos (= germ.), v baltoslovanském expresivním dloužení e v ē, v slovanštině mimoto prostoupila nová přípona -nъ, pak -skn- > -sn-.*“ [Machek, 1968], správně má být „*v baltoslovanštině expresivní ... přistoupila ...*“.

Práci se bohužel nevyhnuly i různé věcné omyly. Tak např. na str. 16 autorka přisuzuje složenou deklinaci adjektiv pomocí postpozitivního zájmena *jb* (chybně psáno *jъ*), *ja*, *je* nejen baltským a slovanským, ale i germánským jazykům, což takto formulováno neodpovídá skutečnosti. Určité tvary adjektiv ve slovinštině jistě nemůžeme definovat jako „*adjektiva, která se použijí v textu poprvé*“. Je taktéž nesprávné tvrzení, že je funkce složených a jmenových tvarů adjektiv v češtině a ruštině totožná, viz *Mluvnice češtiny (2)*, Academia, Praha 1986, str. 75-77. U českého adjektiva *kořistný* na str. 34 nelze tvrdit, že se „*v češtině staroslověnská sémantika zachovala prakticky beze změn*“ – v staroslověně není ani takové adjektivum doloženo; závěr měl patrně znít, že toto české adjektivum se sémanticky neodklonilo od předpokládaného výchozího adjektiva praslovanského. Snad jen nahodilým lapsem je tvrzení, že „*nejrozmanitější sémantiku měla středověká slovinština ...*“ (str. 48). Nejstarší slovinš

doklady analyzovaného slova jsou z počátku 17. století, to již o středověku podle běžně přijímaných koncepcí rozhodně hovořit nemůžeme.

Samotnou analýzu sémantického vývoje jednotlivých lexémů pokládám za vcelku zdařilou. Za největší přínos práce považuji zjištění citelné diskontinuity mezi vývojem sémantiky adjektiv v ruské církevní slovanštině a mezi sémantikou, kterou vykazují texty z období 17. až 18. století, kdy funkci literárního jazyka postupně začíná přebírat samotná ruština. Dokládá to paralelnost a značnou nezávislost rozvoje sémantiky v ruské církevní slovanštině na jedné straně a v mluvené ruštině na straně druhé. Toto zjištění může být zajímavým podnětem pro další výzkum komplikované problematiky ruské diglosie.

Za problematické však pokládám zpracování adjektiv založených na kořeni *žed- (str. 66). Diplomantka zde poněkud zmatečně směšuje různé slovotvorné varianty na tomto kořeni založené. V příloženém schématu mi není jasný důvod zařazení výrazu *fegen* mezi praslovan-ské tvary *žedja a *žedjъ иъ a tvar *ptc. perf. pass. жадѣнъ* mezi tvary *žedъ иъ a жадный / жадный. Na str. 67 je pak uveden mylný výrok, že změna *dj > j* je pravidelná pro jihoslovan-ské jazyky, to platí jen pro slovinštinu (resp. též pro kajkavské a čakavské dialekty chorvatštiny). Nesprávné je také tvrzení „že Druhá stsl. form (sic!) жадѣнъ s významem „žádaný, vy-toužený“ je doložena mnohem hojněji...“, ve skutečnosti se jedná o *hapax legomenon* dolože-né pouze v citovaném dokladu.

Výrazné formální nedostatky pak nacházím v seznamu použité literatury a ve způsobu citací. Že autorka rozdělila použitou literaturu podle typu a jazyků, ke kterým se vztahuje, by nebylo na závadu, chybí však klíč, který by jednoznačně každý odkaz směřoval do příslušné sekce. U jednotlivých odkazů také občas chybí údaj o stranách, ze kterých autorka cituje (např. na str. 12 [Wundt, 1911], na str. 16 [Základy staroslověnštiny. 2011]). Za elementární nedostatek pokládám to, že bibliografické údaje v seznamu použité literatury nejsou seřazeny podle abecedy, orientace v nich je tak velmi obtížná. Totéž platí i pro soupis citovaných pramenů, který je jinak co do svého rozsahu velmi úctyhodný.

Přes uvedené nedostatky předložená práce Galiny Shchelokovové má vědecký potenciál a splňuje požadavky standardně kladené na diplomovou práci, proto práci **doporučuji k obhajobě**. Současně však pro přítomnost řady věcných pochybení a formulačních nejasnos-tí navrhuji snížit klasifikaci o jeden stupeň a pro formální nedostatky zvláště v soupisu použi-té literatury o další stupeň: navrhuji tedy klasifikaci **dobře**.

V Praze dne 1. 9. 2016

.....
PhDr. Štefan Pilát, Ph.D.
vedoucí práce